

אוניברסיטת בר-אילן

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו ע

פרשת שמיני ויום השואה, תשס"ד

מספר 544

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות

ע"ש הלנה ופאול שולמן

נדב ואביהוא - תאומים?

כלל ידוע הוא בלשון העברית, שבין הנושא לנשוא צריכה להיות התאמה במין ובמספר. הפסוק העוסק במוותם של נדב ואביהוא אינו יוצא מכלל זה: "וַיָּקָחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (ויק' י:א). ואולם התאמה זאת היא בעייתית, מאחר שהיא סותרת כלל בפרשנות המקראית, לפיו כאשר פעולה ספונטנית מתבצעת על ידי שניים (או יותר), רומז הכותב למידת האחיות של עושי הפעולה על ידי התאמת הנשוא רק לאחד מהם. כך הוא בסיפור שכרותו של נוח: "וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׂמֵלָה וַיִּשְׂימוּ עַל שָׁכָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וַעֲרֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ" (בר' ט:כג); כך בתיאור תגובת רחל ולאה לרצונו של יעקב לעזוב את לבן: "וַתַּעַן רָחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרָנָה לּוֹ הָעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אֲבִינוֹ" (בר' לא:יד), וכך הוא בסיפור האשה הכושית: "וַתִּדְבֹּר מִרְיָם וַאֲהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח" (במ' יב:א).

בשניים מן הסיפורים יש סימוכין לקשר בין צורת הכתיבה הזאת ובין מידת האחיות החלה על הראשון מבין שני הנושאים, שכן הגמול הניתן על הפעולה אינו שווה: בסיפור נוח זוכה שם לברכה משמעותית יותר מזו של יפת, (והלה מתואר כמי שמסתופף בצל שם), ובסיפור האשה הכושית רק מרים נענשת בצרעת ולא אהרון.¹ בסיפור נדב ואביהוא העונש הניתן זהה לחלוטין: "וַתִּצָּא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'" (ויק' י:ב), ומכאן שאחרייתם לחטא הייתה שקולה, ועל כך עמד כבר הספרא (אחרי מות פרשה א, א ד"ה וידבר ה):

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן" (ויק' טז:א) - מה תלמוד לומר? לפי שנאמר "ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו", "בני אהרן" - לא נטלו עצה מאהרן, "נדב ואביהוא" - לא נטלו עצה ממשה, "איש מחתתו" - איש איש מעצמו עשו, לא נטלו עצה זה מזה. מנין שכשם שעבירת שניהם שוה כך מיתת שניהם שוה? תלמוד לומר: 'אחרי מות שני בני אהרן'.

אך תופעה זאת תמוהה ודורשת הסבר, כיצד ייתכן ששני בני אדם פועלים בצורה זהה כאשר הנסיבות מאפשרות מגוון גדול של תגובות?

אמנם היו שני אחים אחרים שפעלו כאחד: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם לְאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חֲרָפוֹ וַיִּבְאוּ עַל הָעִיר בֶּטָח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר" (בר' לד:כח),² אך הסיפור של שמעון ולוי שונה, כי היו גורמים שהיה בהם כדי להביא את שני האחים לאותה מחשבה ולאותה פעולה: א) הכתוב מעיד כי כל בני יעקב התעצבו על מעשה הנבלה שנעשה בבית יעקב (שם: ז; ב) כל בני יעקב היו שותפים למרמה של דרישת המילה כתנאי לנישואים עם דינה (שם: יג; ג) עבר זמן ניכר מאז בוצע האונס ועד שבשלה ההחלטה להכות בחרב את תושבי שכם. כל אותו הזמן הייתה דינה שבויה בידי האנס, וסביר להניח שבמשך זמן זה ליבו האחים זה אצל זה את תחושות העלבון, הזעם והתסכול. לא יפלא אפוא אם שניים מהם הגיעו לאותה מסקנה, שיש לפתור את הבעיה בכוח החרב.

שונה הדבר אצל נדב ואביהוא: אם נאמר כדרשת חז"ל, שהם נדחפו להביא אש שלא צוו בה כי האש שציפו לה לא ירדה מן השמים, בוודאי תמוה הוא כיצד שני בני אדם מחליטים באופן ספונטני ליטול אותה יזמה בנסיבות שהם אינם אחראים להן, במצב שלא ניתן היה לצפותו מראש, שהרי בשבעת ימי המילואים התנהלו

¹ במקרה של רחל ולאה סביר להניח שרחל, האהובה על יעקב, היא המובילה בנייתוק מלבן, ולא לאה הדחוייה. ייתכן גם שסיפור גנבת התרפים מדגים את מידת הנתק בין רחל לאביה, עד שאינה מהססת לפגוע ביקר לו מכול.

² המדרש מפרש את מעשיהם בדומה לבני אהרון: "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי" - ממשמע שנאמר "שמעון ולוי" ידענו ש"בני יעקב" הם, אלא "בני יעקב" - שלא נטלו עצה מיעקב, "שמעון ולוי" - שלא נטלו עצה זה מזה (בר"ר [וילנא] פרשה פד י).

¹¹ ראה בפזזור בספרה של טמיר-רופין מרים, **תאומים – שנים שאינם אחד**, רשפים, תל אביב 1985. ראה שם ביבליוגרפיה נוספת.